

2021. I. félév

EUSTRAT

Műhelytanulmányok

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

2021. I. félév

EUSTRAT

Műhelytanulmányok

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Impresszum

**A Nemzeti Közszerológálati Egyetem
Eötvös József Kutatóközpont
Európa Stratégia Kutatóintézet kiadványa**

Szerkesztőbizottság

Bagi Nikoletta Dóra
Pató Viktória Lilla
Schmidt Laura
Tóth Bettina

Lektor

Navracsics Tibor

A szerkesztőség címe: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

A szerkesztőség e-mail-címe: schmidt.laura@uni-nke.hu

Weboldal: <https://eustrat.uni-nke.hu>

Kiadó: Nemzeti Közszerológálati Egyetem, Ludovika Egyetemi Kiadó

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.

Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Olvasószerektők: Gergely Zsuzsánna, Resofszki Ágnes

Korrektor: Bíró Csilla

Tördelőszeresztő: Fehér Angéla

ISBN 978-963-531-786-8 (elektronikus PDF)

ISBN 978-963-531-787-5 (ePub)

Tartalom

Szerzők rövid szakmai életrajza	5
EUSTRAT Műhelytanulmányok 2021. I. félév	10
<i>Gát Ákos Bence</i> Az Európai Unió 2020-ban VIII. – A jogállamiság-politika előretörése	11
<i>Tárnok Balázs</i> Az Európai Bizottság lesöpörte az asztalról a Minority SafePack kisebbségvédelmi kezdeményezést	16
<i>Gát Ákos Bence</i> Az EU Alapjogi Chartája – a kifogatott instrumentum?	24
<i>Gát Ákos Bence</i> Jogellenes próbálkozás Magyarország és Lengyelország megbüntetésére	27
<i>Tárnok Balázs</i> Vajúdtak a hegyek és egeret szültek – az uniós lobbí átláthatóvá tételének újabb felvonása	30
<i>Gát Ákos Bence</i> Az Európai Bíróság szerepvállalása az uniós jogállamiság-politikában	38
<i>Bence Ákos Gát</i> Charter of Fundamental Rights of the European Union: A Reinterpreted Instrument?	41
<i>Pató Viktória Lilla</i> Az Európai Unió 2020-ban X. – Digitális szakpolitikai összefoglaló	44
<i>Pató Viktória Lilla</i> Nyilvános és ingyenes digitális hálózatok, Magyarország pályázati teljesítménye a WiFi4EU projektben	49
<i>Pató Viktória Lilla</i> Integráció az innováció útján, megalakult az Európai Innovációs Tanács	53
<i>Pató Viktória Lilla</i> „Ez egy boldog nap” – 2021 Digitális Közgyűlés Lisszabonban	60
<i>Pató Viktória Lilla</i> Magyarország igazságügyi rendszerének digitális fejlettsége: tanulságok a 2021-es uniós igazságügyi eredménytábla mutatóiból	64
<i>Áron James Miszlivetz</i> Cybersecurity in the European Union: Possibilities and Perspectives	68
<i>Viktória Lilla Pató</i> How EU Council Pandemic-Trio-Presidency Fosters Artificial Intelligence	73

<i>Bagi Nikoletta Dóra</i>	
Tagállami mozgástér az Európai Szemeszter tükrében – avagy csorbítja-e az Európai Szemeszter a tagállamok önálló gazdaságpolitikáját	78
<i>Tárnok Balázs – Nagy Dénes András</i>	
Folytatódik? A nemzeti régiókról szóló európai polgári kezdeményezés jövője	83
<i>Varga Csilla</i>	
Kettős állampolgárság – az élet hol ad, hol elvesz	89
<i>Tárnok Balázs</i>	
Véget ért a nemzeti régiókról szóló európai polgári kezdeményezés aláírásgyűjtése – mi következik most?	92
<i>Tárnok Balázs</i>	
Újabb pofon a nemzeti kisebbségeknek és az európai értékekbe vetett hitnek az Európai Bizottságtól	100
<i>Balázs Tárnok</i>	
European Commission: Ukraine Must Respect the Rights of National Minorities	104
<i>Kalas Vivien</i>	
Új uniós szintű oktatáspolitikai célok a 2021–2030-as időszakra	109
<i>Kalas Vivien</i>	
Az Európai Unió céljai a digitális oktatás területén – változások és változatlanságok	113
<i>Bagi Nikoletta Dóra – Mislivetz Áron James</i>	
Európai Egyetemek: transznacionális szövetségek és innováció	118
<i>Varga Csilla</i>	
EU–Ukrajna társulási megállapodás: a fejlődés csupán nézőpont kérdése	124
<i>Mislivetz Áron James – Felde András Bence</i>	
Szerbia és az Európai Unió a táguló nyugat-balkáni térségben	127
<i>Bálint Pongrácz</i>	
Three Factors Contributing to the Worsening of Russian–Turkish Relations	140
<i>Petri Bernadett</i>	
Közös uniós független etikai testület víziója az Európai Parlamentben, avagy: „Épelméjű üdülővendégek nem lehet világfürdőhelyet bazírozni”	144
<i>Petri Bernadett</i>	
Vállalati etika járványhelyzetben – felelős vállalatirányítási előírások az uniós jogalkotásban	153
<i>Petri Bernadett</i>	
Képviselői mandátum és frakciótagság – mivel jár a Fidesz-delegáció távozása a néppárti képviselőcsoportból	160
<i>Nagy Dénes András</i>	
Visegrád 30: intézményesül a V4?	166

Szerzők rövid szakmai életrajza

2020 januárjától a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézetének (EUSTRAT) munkatársa. Főbb kutatási területei közé tartozik az Európai Tanács döntéshozatala, az európai uniós demokrácia, a jogállamisági kérdések, illetve az Európai Unió oktatáspolitikája.

Miszlivetz Áron James 2012 és 2015 között a leideni egyetem nemzetközi tanulmányok (BA) hallgatója, majd 2018-ban a bruges-i College of Europe nemzetközi kapcsolatok és diplomácia szakirány ösztöndíjas mesterhallgatója. Diplomamunkáját az EU antikorrupciós tevékenységéről írta az ukrán védelmi szektorban, amely során elnyerte a legjobb antikorrupciós témájú szakdolgozat díját. 2018-tól az Európai Unió Ügyekért Felelős Államtitkárság főosztályvezető-helyetteseként, jelenleg a kabinetben segíti a magyar EU-s szakpolitikák koordinációját. 2020 márciusától a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézetének kutatója. 2021 márciusától az Európai Bizottság Szomszédsgpolitika és Bővítés Főigazgatóságán kiküldött nemzeti szakértőként segíti a Bizottság munkáját.

Kutatási témái: EU-szomszédsgpolitika, Keleti Partnerség, Nyugat-Balkán, EU biztonságs- és védelempolitika, EU-NATO-kapcsolatok.

Nagy Dénes András a Nemzeti Kisebbségvédelmi Kezdeményezés irányelvi tanácsadója, az Európa Stratégia Kutatóintézet munkatársa 2021-ig.

Pató Viktória Lilla a Nemzeti Közzolgálati Egyetem igazgatásszervező (BA) és nemzetközi közigazgatási tanulmányok szakirányon (MA) szerzett egyetemi diplomát 2012 és 2017 között, ami alatt az Erasmus-program keretein belül a Milánói Egyetem jogi karán is folytatott tanulmányokat, majd 2017-ben az NKE Közigazgatás-tudományi Doktori Iskolájában kezdte meg PhD-képzését a tudományirányítás kérdéseit kutatva. Egyetemi tanulmányai alatt több ízben szerzett szakmai tapasztalatot Magyarország Alkotmánybíróságán, az Országgyűlési Hivatalban és Magyarország Római Nagykövetségén.

2020-tól az Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézetben (EUSTRAT) az Európai Unió innovációs, digitalizációs és tudományfejlesztési szakterületeit vizsgálja.

Szerbia és az Európai Unió a táguló nyugat-balkáni térségben

Bevezetés

„A bővítés nem más, mint a hitelesség megvalósulása. Hitelesség egyrészt a tagjelölt részéről, hogy teljesíti az összes kritériumot, és bevezeti a tagsághoz szükséges reformokat, másrészt hitelesség az Európai Unió oldaláról is, mely a szigorodó feltételek teljesülése után folytatja a bővítéseket.” José Manuel Durão Barroso volt bizottsági elnök szavai megalapozták a bővítéspolitika, azon belül a szerb és európai uniós kapcsolatok központi elemét, mégis ma az Európai Unió hitelességvesztéséről és Szerbia Közösségtől való távolodásáról beszélhetünk. A kérdés, hogy ez a kijelentés a valós érdekekkel összeegyeztethető, vagy csupán a felek politikai diskurzusának köszönhető percepció eredménye. Az európai kontinensre is begyűrűző koronavírus-járvány, illetve az azt övező nagyhatalmi diplomácia az euroszkepticizmus erősödését eredményezte Szerbiában. Az Európai Unió tagállamai, a V4-országok és Magyarország is igyekeznek a válságok közepette a bővítéspolitikára, illetve a kapcsolat mélyítésére koncentrálni, azonban a jelenlegi *status quo*, úgy látszik, a szerb hintapolitika legbőségesebb táptalaját adja.

Szerbia az Európai Unió Nyugat-Balkán régió felé tett nyilatkozatai és gyakorlati lépései, továbbá Horvátország taggá válása után valós alternatívaként számol a gazdasági integrációhoz való csatlakozással, ugyanakkor a kezdeti lelkesedés egyre inkább mérsékelt jelleget ölt. Az Európai Unió a 2000-es évek óta nagy hangsúlyt fektetett a nyugat-balkáni országokkal való kapcsolatok építésére, mindazonáltal – többek között a különböző válságokra történő reagálás eredményeképpen – nem tud kézzelfogható eredményeket felmutatni az európai perspektíva megerősítésén túl, ami politikai diskurzusváltozásokat követelt meg.

Az Európai Unió bővítéspolitikai hullámvasútja

Szerbia 2014-ben kapta meg tagjelölti státuszát, és az ezt követő években a bővítéspolitikai keretrendszerébe két-három évente új elemeket építettek be. Míg 2010-ben és 2012-ben a hitelesség és a jogállamiság, addig Szerbia tagjelölti státuszának megszerzésétől a közigazgatási reform és a demokratikus intézmények megerősítése volt a középpontban. Az Európai Bizottság majdnem egy hónappal a tervezett határidő után, 2015. november 10-én elfogadta az új bővítési csomagját. Különlegessége, hogy a stratégia immáron nem egy-két évre, hanem 2015 és 2019 közötti időszakra szolt, ami összefüggésben áll az Európai Bizottság és Európai Parlament tagjainak mandátumidejével. Az Európai Unió újratervezte¹ és harmonizálta az országjelentéseket, amivel az egyes országok által elért eredmények összehasonlíthatóvá váltak a további feladatok kijelölését megkönnyítendő. Az Európai Unió stratégiáját vizsgálva elengedhetetlen kitérni az úgynevezett Berlin-folyamatra, amely egyfajta kiegészítéseként értékelhető a bővítéspolitikának, és egy rugalmas minilaterális formát kínál. Hiányossága, hogy bár évente megrendezésre kerülő legmagasabb találkozók, ugyanakkor nem intézményesült, és eredményei nehezen mérhetőek. További gyengesége, hogy alapvetően az önkéntességre épül, és a tagállamok szeretik saját érdekeiket becsatornázni. Jean-Claude Juncker 2017-ben beszédében² kinyilvánította: „Ha szomszédágunkban nagyobb stabilitást akarunk, akkor hiteles bővítési perspektívát kell kínálnunk a nyugat-balkáni országok számára.” Hasonló gondolatokat vetett papírra Emmanuel Macron francia köztársasági elnök is, aki a 2017. szeptember 26-i beszédében³ hangsúlyozta, hogy az uniónak nyitva kell tartania a kaput a Balkán számára. Az előzmények ismeretében nagy várakozás fogadta a Közösség 2018. évi bővítési csomagját. A tárgyalások a 2018. február 6-án elfogadott „Hiteles bővítési stratégia a Nyugat-Balkánra vonatkozóan és fokozott uniós szerepvállalás a Nyugat-Balkánnal” dokumentummal⁴ vették kezdetüket. A bővítési stratégiában megjelent az Európai Unió hitelessége és európai perspektíva melletti elköteleződése, illetve a csatlakozás külső és belső dimenziója. A külső dimenzió

¹ European Commission: *2020 Communication of Enlargement Policy*. COM/2020/660 végleges (2020. október 6.).

² European Commission: *President Jean-Claude Juncker's State of the Union Address 2017*. (2017. szeptember 13.).

³ Sorbonne speech of Emmanuel Macron. *Ouest France*, 2017. szeptember 29.

⁴ European Commission: *Communication: A Credible Enlargement Policy for and Enhanced EU Engagement with the Western Balkans*. COM(2018) 65 végleges (2018. június 2.).

Szerbia és az Európai Unió a táguló nyugat-balkáni térségben

a nyugat-balkáni államok reformlépéseinek előmozdítására, a belső pedig az Európai Unió azon képességére hivatott utalni, hogy képes legyen új államok befogadására. Az Európai Unió a civil szervezetek bevonásának fontosságán és az úgynevezett zászlóshajó-kezdeményezéseken túl konkrét ígéreteket is megfogalmazott azzal, hogy Montenegró és Szerbia számára a 2025-ös rugalmas céldátumot jelölte ki a csatlakozásra, amivel az kézzelfogható közelségbe került. A stratégiát követően 2018. április 17-én jelent meg a Bizottság bővítési csomagja, amely a hiányosságokat hivatott részletezni, és további ajánlásokat fogalmazott meg az előrelépés érdekében. Fontos kiemelni, hogy a csomag közvételét a Bizottság őszi tavaszra helyezte⁵ át, amivel a statisztikai adatok transzparenciáját szerette volna elérni. 2019-ben az Európai Unió a bővítési fáradtságán igyekezett ismét túllendülni, aminek első komoly lépése a Bizottság szomszédság- és bővítéspolitikáért felelős biztosának előterjesztésében elfogadott új bővítési mechanizmus. A Bizottság hat problémaalapú területbe osztotta fel a tárgyalási fejezeteket, aminek következtében a jelöltekkel való tárgyalást nem fejezetek, hanem területek szerint kezdik meg.

Mindazonáltal az időközben kitört koronavírus-járvány átformálta az európai prioritásokat, így a 2020. évi zágrábi videókonferencián a járvány közös kezelése került a fő pontok közé. Ennek fényében már az is eredményként említhető, hogy a csúcst a tervezett időpontban tartották meg, és az, hogy mindegyik tagállam jelen volt az eseményen.⁶ Másik oldalról megközelítve viszont a bővítés kérdése elvi síkon maradt, és csak az európai perspektíva megerősítése kapott helyet, amelyet Ursula von der Leyen „a Nyugat-Balkán az Európai Unióhoz tartozik” mondat ismétlésével igyekezett finomítani. A csúcstalálkozó további megosztó témájaként említhető a jogállamiság kérdésköre, amely az elmúlt években egyre nagyobb fajsúllyal jelent meg a Közösségben, és amely mentén a tagállami érdekek is markánsabban különültek el.

Az Európai Unió adottságai miatt nem tekinthető minden szempontból egységes térségnek, „de a differenciálódás olyan optimális szintje jellemzi, amely nemcsak lehetővé teszi, de fel is erősíti a versenyt”. Franciaország egyre inkább az Európai Unió belső válságának kezelésére igyekszik fókuszálni, Németország pedig a koszovói–szerb konfliktus megoldását elsősorban Szerbiától várja. A Közösségen belüli föderalista és nemzetállami Európát hirdető diskurzusa továbbra is meghúzódik, és Szerbia felvétele a Közösségbe egyértelműen utóbbiakat erősítené. Ezeknek a tényeknek az ismeretében azt lehet mondani, hogy

⁵ European Commission (2020): i. m.

⁶ EU–Western Balkans Summit 2020: As It Happened. *European Western Balkans*, (2020. július 5.).

bár a bővítéspolitikában tapasztalható elköteleződésről relevancia mutatkozik az európai tagállamok részéről – amiben a 2020. évi zágrábi csúcs kiindulópont lehet –, de ahogy a thesszalóniki alapok is lefektették, a csatlakozáshoz elegendhetetlen a tárgyalási keretrendszer megtöltésére vonatkozó hajlandóság.

Ez a hajlandóság azonban az elmúlt években mérséklődni látszik, ami a szerb kormány magatartásában és a társadalom Európai Unióról alkotott percepciójában is érzékelhető. Egyrésztől Szerbiának a csatlakozási tárgyalások előrehaladásának feltételeként a Koszovóval való viszony rendezését kell előmozdítania, viszont e tekintetben a 2020. augusztusi csúcstalálkozó – főként politikai – eredményein⁷ túl azóta nem sokat tett le az asztalra. Másrésztől a Balkan Barometer 2020. évi jelentéséből⁸ kitűnik, hogy a szerb társadalom nem látja tisztán, hogy egy esetleges uniós tagság életszínvonal-növekedést eredményezne-e. Ennek eredményeképpen az eddig 18 megnyitott fejezeten túlmenően a szerb kormány feltételezhetően nem érdekelt a gyakorlatban a demokratikus reformok végrehajtásában, mert ezzel rövid távon a saját maga által kiépített politikai struktúrát ásná alá, hosszú távon pedig a kormányzáshoz szükséges társadalmi támogatottságát és politikai tőkét veszélyeztetné. Ez a helyzet Aleksandar Vučić államfőnek tökéletes helyzetet teremt. A valós gazdasági érdekeken túl – amelyek Szerbiát egyértelműen az Európai Unióhoz kötik – úgy képes a politikai szinten paradigmaváltásra következtethető kijelentéseket tenni, hogy azzal fenntartja belpolitikai támogatottságát, és a bővítéspolitika stagnálásából fakadó nyomást az Európai Unióra helyezi. Ez a folyamat a pandémia és a megjelenő koronavírus-diplomácia következtében is megfigyelhető volt Szerbia relációjában.

Koronavírus-diplomácia és az euroszepticismus növekedése

A járvány ütemének növekedésével nyilvánvalóvá vált, hogy a főbb geopolitikai szereplők puha hatalmukat és segélyeiket fogják felhasználni külpolitikai céljaik eléréséhez. A „koronavírus-diplomácia” Szerbiát Kína, Oroszország és az EU hatalmi háromszögbe helyezte.⁹ Az Egyesült Államok kormánya elsősorban a belső kihívások megoldására összpontosított, így nemcsak Szerbiában, de

⁷ Marja Novak: EU Envoy Sees Serbia-Kosovo Normalisation Deal in Months. *Reuters*, 2020. augusztus 31.

⁸ Regional Cooperation Council: *Balkan Barometer 2020: Public Survey* (2020. június 24.).

⁹ Shaun Walker: Coronavirus Diplomacy: How Russia, China and EU Vie to Win over Serbia. *The Guardian*, 2020. április 13.

globálisan is nagyrészt hiányzott ebből az érdekérvényesítési sakkjátszmából. A válság kibontakozása idején Szerbia leginkább az EU és Kína közötti érdekérvényesítési spirálban találta magát, Oroszország harmadlagos szereplőként lépett fel. Az ország rendkívüli állapotot hirdetett a válság legelején, tavaly márciusban. Ezzel egyidejűleg az Európai Bizottság betiltotta az orvosi ellátás exportját. A lépés erős kritikákat hozott felszínre a nyugat-balkáni térségben, a szerb államfő az európai szolidaritást pedig egy tündérmeséhez hasonlította.¹⁰ A megállapítás az Európai Bizottságot lépéskényszerbe hozta, amely az előcsatlakozási támogatási eszközön belüli átcsoportosítással 38 millió eurónyi támogatást biztosított a nyugat-balkáni államok egészségügyi szektorainak támogatására. Ezen túlmenően az Európai Unió 373 millió eurót irányzott elő a szociális és gazdasági hatások mérséklésére, illetve Szerbiát a közös közbeszerzési megállapodásba is integrálta.¹¹ Az azonnali átcsoportosításból Szerbia 15 millió eurót, az IPA-források átrendezéséből fakadóan 78,4 millió eurót kapott. A pénzügyi támogatások felett a Regionális Együttműködési Tanács az Európai Unióval karöltve kezdeményezte¹² a zöld folyosók létrehozását, amely az egészségügyi eszközök, alapvető javak és szolgáltatások áramlását könnyíti meg. A térség nyugat-balkáni országainak parlamenti elnökei egy közös kéréssel is fordultak az uniós vezetőkhez annak érdekében, hogy a régió kikerüljön az exporttilalmak alól.

Látható, hogy az Európai Unió az európai integráció érdekében is igyekezett a hitelességét megtartani, azonban szükséges kitérni Aleksandar Vučić beszédére a járvány első felében: „Az európai szolidaritás nem létezik. Mese volt. Külön levelet küldtem csak azoknak, akik segíteni tudnak. Ez Kína.” A nyugat-balkáni régiót is érintő járvány hatásaira az uniós tagállamok nem tudtak összehangolt választ adni. A szerb külpolitikát korábban is hintapolitika jellemezte, de a helyzet tovább erősítette a Szerbia és Kína közötti barátságot. A szerb vezetés igyekezett a legtöbb előnyhöz jutni, amely a nemzetközi támogatás tekintetében különösen látványosan jelent meg. Vučić elnök 2020 márciusában és szeptemberében találkozott¹³ Chen Bo belgrádi kínai

¹⁰ Serbia Closes Its Borders to Foreigners over Coronavirus. *Euractiv*, 2020. március 16.

¹¹ European Commission: *EU Mobilises Immediate Support for Its Western Balkan Partners to Tackle Coronavirus*. (2020. március 30.).

¹² European Commission: *Communication on the Implementation of the Green Lanes under the Guidelines for Border Management Measures to Protect Health and Ensure the Availability of Goods and Essential Services* (2020. március 23.).

¹³ The President of the Republic of Serbia: *Meeting with the Ambassador of the People's Republic of China* (2020. szeptember 11.).

nagykövettel, aki a támogatásáról biztosította Szerbia vezetőjét. Az államfő hangsúlyozta, hogy elsősorban tudásra, szakemberre és eszközökre van szüksége az országnak. A kínai segítség elismerésére, a doktorok érkezésére a szerb vezetés számos gesztust tett, többek között a kínai zászló megcsókolásával és „Köszönöm, Xi testvér” plakátkampánnyal mondtak köszönetet. A médiában szerte a világon a szerb esetet használták arra, hogy szemléltessék Kína sikerét az európaiak szívének és elméjének elnyerésében a szükség idején. Mindazonáltal nagyobb kínai cégek részéről is érkezett segítség,¹⁴ a China Railway International hőérzékelő kamerákkal, maszkokkal és adományokkal járult hozzá a felkészüléshez.

A vírus hatásainak kezeléséből természetesen Oroszország sem maradhatott ki Szerbia relációjában. Aleksandar Vučić szerb, illetve Vlagyimir Putyin orosz elnök 2020 áprilisában egyeztetett, ahol az orosz fél leszögezte, hogy Belgrád számíthat Moszkva szolidaritására és támogatására. Az első humanitárius segélyt 2020. április 3-án küldte¹⁵ Oroszország. Alig 24 óra alatt 11 repülőgép szállt le, amelyek szakembereket, valamint mesterséges szellőztető gépeket és orvosi berendezéseket szállítottak Szerbiába. Orosz szakértők fertőtlenítették az egészségügyi és állami intézményeket több mint 40 szerb városban. Annak ellenére, hogy ez a segítség szerény volt a kínaiak által nyújtott segítséghez képest, a közvélemény rendkívül pozitívan értékelte, különösen az ország középső részén, ahol a segítség koncentrált. A segítség kiemelkedő társadalmi elfogadása párhuzamba állítható a nyugat-balkáni orosz és kínai beruházások növekedő számával. Annak ellenére, hogy 2014 és 2019 között Szerbia az Európai Unió tagállamaival több mint 20-szor akkora kereskedelmi forgalmat¹⁶ bonyolított le, mint Kínával vagy Oroszországgal, az utóbbi két nagyhatalommal való gazdasági fellendülés nagyobb társadalmi hatást gyakorol az állampolgárok életében.

A V4-tagállamok politikai közeledése Szerbiához

Ez a hatás veszélyeztetheti a csatlakozási tárgyalások előrehaladását, ami ellen az Európai Unió tagállamainak adekvát választ kell adniuk. Ebben

¹⁴ The Government of the Republic of Serbia: *Donation of Chinese Company CRIC for Fight against COVID-19*. (2020. április 13.).

¹⁵ Russia Sends Medical Aid to Serbia to Fight Coronavirus. *Reuters*, 2020. április 3.

¹⁶ The Observatory for Economic Complexity: *Serbia*. (2019).

a válaszadásban a visegrádi négyeknek, azon belül Magyarországnak is nagy szerepe lehet. A V4-tagállamok, kiemelten a 2020–2021. évi lengyel elnökség ideje óta egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a nyugat-balkáni országokkal való kooperációra. A lengyel elnökség¹⁷ 2020. évi prioritásai között fogalmazták meg a szomszédos régiókkal való együttműködés elmélyítését, az információcsere megkönnyítését, valamint a Berlin-folyamat újraélesztését, amelyek mellett a tagállamok bilaterális szintű politikai közeledése is érzékelhető volt. 2020. december 18-án Szijjártó Péter Nikola Selaković szerb külügyminiszterrel való tárgyalása után a magyar–szerb viszony soha nem látott gyümölcsözéséről beszélt,¹⁸ aminek érdekében további erőfeszítéseket kíván eszközölni. Ilyen erőfeszítésként értelmezhető Magyarország 2021. februári lépése, amellyel rendőri kontingenseket küldött Szerbiába a határok megerősítése érdekében. A politikai közeledés a szlovák–szerb, illetve cseh–szerb kapcsolatokban is egyre erősebben érzékelhető. Előbbi esetében kiemelendő Ivan Korčok szlovák külügyminiszter szerbiai látogatása,¹⁹ amelynek keretében a koszovói helyzet megoldásáról tárgyaltak a felek, és ami után Selaković a szlovák kormány erőfeszítéseit méltatta. A cseh–szerb kapcsolatokban is erőteljes politikai közeledés indult el, ugyanis Miloš Zeman cseh elnök 2021. május 18-i szerbiai látogatása után bocsánatot kért²⁰ az 1999-es NATO-bombázásért. 2021. június 28-án a lengyel elnökség Rogalinban még megszervezte a V4 külügyminiszterinek éves találkozóját, amelyen az EU Belgrád–Pristina-párbeszédért és egyéb nyugat-balkáni regionális kérdésekért felelős különleges képviselője is részt vett. A külügyminiszterek határozott és egyértelmű támogatásukat fejezték ki a nyugat-balkáni országok európai uniós törekvéséről, továbbá hangsúlyozták, hogy a bővítés a Közösség stratégiai célja. A találkozó keretében továbbá üdvözölték,²¹ hogy június 22-én a Tanács politikai kormányközi konferenciát tartott Szerbiával (és Montenegróval), és megerősítették elkötelezettségüket a Nyugat-Balkán Alap működése tekintetében is.

A 2021 júliusa óta a pozíciót betöltő magyar elnökség is továbbviszi ezeket az ambíciózus célokat. Magyarország a nyugat-balkáni régióra kulcsfontosságú területként tekint mind a gazdasági kapcsolatok, mind pedig a migráció

¹⁷ Biuro Wielkopolski: *The Priorities of the Polish Presidency of the EU Council*. (2011).

¹⁸ MTI: Foreign Minister Szijjártó Praises Ties with Serbia. *Hungary Today*, 2020. december 18.

¹⁹ Visegrad Group: *Korcok in Talks with Vucic, Other Officials in Belgrade* (2021. február 9.).

²⁰ Czech President Milos Zeman Apologises to Serbia for 1999 NATO bombing. *Euronews*, 2021. május 19.

²¹ Visegrad Group: *Joint Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the Visegrad Group Countries on the Western Balkans* (2021. június 8.).

feltartóztatása végett. Szijjártó Péter külügyminiszter elismerően beszélt²² Szerbia oltási programjáról és járványkezeléséről 2021 júniusában. Magyarország a kezdetektől fogva konzekvensen támogatja a szerb uniós csatlakozás perspektíváját, amely Orbán Viktor miniszterelnök múlt hónapban tartott, az Európai Unió megreformálásáról szóló beszédében²³ is jelen volt.

A tagjelölt országok jövője a tágabb európai erőterben

Természetesen, önmagában a szerb EU-s csatlakozás nem választható szét a tágabb nyugat-balkáni régió jövőjétől és európai uniós perspektívájától, hiszen egy közös történelmi és földrajzi régióról beszélünk. Kulturálisan és a vallást tekintve az egyik legsokszínűbb hely²⁴ Európán belül. A Nyugat-Balkán a nemzetállamok létrejötte előtt a római, bizánci, majd az oszmán birodalmak kulturális és történelmi jegyeit is hordozza magában. A vallási csoportokat tekintve a katolikus, muszlim, zsidó, valamint ortodox hívek is jelentős számban képviseltetik magukat. Sajnos a történelem viharai során a békés együttélés időszaka csak nagyon ritkán adatott meg a térség országainak, ezért is rendkívül fontos egy európai (uniós) perspektíva felvázolása. A 19. században az oszmán uralom alól felszabadított térségben az Osztrák–Magyar Monarchia és Oroszország közötti nagyhatalmi vetélkedés vette kezdetét, amelyet később a Monarchia felbomlásakor Szerbia hatalmi ambíciói követtek. A térség földrajzi elhelyezkedése miatt Európa és egyben az Európai Unió Kelet-Mediterrán kapuja. A jelenlegi nagyhatalmak gazdasági befolyásszerzése ezért is komoly aggodalomra ad okot, ami főként orosz, kínai és amerikai befektetésekben valósul meg. Sajnos az Európai Unió és tagállamai a belső viszályok mellett kevésbé tudtak a térségre koncentrálni, amelyik esetben megtörtént, ott is a vélt vagy valós történelmi nézetkülönbségek kerültek a felszínre. Mind az észak-macedón, mind albán fejezetek tárgyalása politikai színezetet kapott. Az előbbinél Bulgária akadályozza²⁵ a közeledési folyamatot a történelmi sérelmek és a nemzeti identitáspolitika felszínre hozatalakor. Az utóbbi országnál

²² Visegrad Group: *Coronavirus – Szijjarto: Hungary, Serbia Gave Most Successful Response to Pandemic* (2021. június 4.).

²³ Kiderült, hogyan képzei el az Európai Unió jövőjét Orbán Viktor. *Portfolio*, 2021. június 19.

²⁴ Ferdinand Gjani: *Politics and Religion in Western Balkan*. Tirana, Albania, University College Bader, 2019.

²⁵ Bulgaria's Block on North Macedonia's Bid to Join EU 'Massively Endangers Europe's Security'. *Euronews*, 2020. december 8.

Szerbia és az Európai Unió a táguló nyugat-balkáni térségben

Hollandia élt kifogásokkal²⁶ a korrupció, a szervezett bűnözés, illetve a menekültügyi eljárás hiányosságai tekintetében.

Ennek ellenére a régiós együttműködés számos területen rohamosan fejlődik. Apró, bár fontos lépésnek tekinthető, hogy július 1-jétől²⁷ a nyugat-balkáni hatok eltörölték a roamingdíjakat, így könnyítve az emberek, a termékek, a tőke és a szolgáltatások folyamatos áramlását. Az EU 3,3 milliárd eurós támogatást nyújtott²⁸ a Covid-válság miatt bajba került térségnek, amelyet eszközbeszerzésre, védelmi felszerelésekre, gazdasági helyreállításra, munkahelymegőrzésre és a vállalkozások támogatására tud költeni. A 18 millió fős piaccal rendelkező déli régió gyors gazdasági kilábalása az egész unió gazdaságára is közvetlen pozitív hatással van.

A Covid elleni általános védekezés mellett az Európai Unió aktívan támogatja a gazdaságfejlesztést. A tavaly októberben elfogadott gazdasági és befektetési csomag²⁹ részeként 9 milliárd euró pénzügyi támogatást kapnak a térség országai. Ennek következtében, Várhelyi Olivér bővítési biztos elmondta, hogy a finanszírozás főként a közlekedési (elsősorban közúti és vasúti) infrastruktúra, a szénről való átállás és energiahatékonyság területeit érinti. Összességében egy integrált regionális piac létrehozása a cél.

Intézményes reformok a bővítésen túl

A helyi közösségek, illetve az állam és a privát szféra bevonása az Európai Unió koordinációjával rendkívül fontos, viszont a fejlesztések mellett intézményi és politikai kulturális megújulásra is szükség van. A demokratikus átmenet során Észak-Macedónia nagyot lépett előre a preszpai megállapodással,³⁰ kiegészítve a görög fél által is szorgalmazott névváltással. A közigazgatás és bírói reformok területén is komoly fejlődés történt, megszilárdítva az európai elkötelezettséget. Ennek ellenére a 2021. júliusi Általános Ügyek Tanácsán a tagállamok nem tudtak megegyezni a kormányközi konferencia következő

²⁶ Zeljko Trkanjec: Netherlands Close to Approving Albania Membership Talks with Condition. *Euractiv*, 2021. június 10.

²⁷ European Commission: *The Western Balkans Become a Roaming Free Zone: The „Roam Like at Home” Region Starts on 1 July with the Support of the EU* (2021. július 1.).

²⁸ Európai Tanács: *Infografika – Covid19: több mint 3,3 milliárd EUR támogatás a Nyugat-Balkánnak* (2021).

²⁹ European Commission: *Western Balkans: An Economic and Investment Plan to Support the Economic Recovery and Convergence*. 2020. október 6.

³⁰ Lásd: www.britannica.com/event/Prespa-Agreement

időpontjáról Észak-Macedónia és Albánia tekintetében. A csomagmegközelítés (a két ország együttes kezelése) fontos mérföldkő, viszont a döntésképtelenség hitelvesztéshez vezet. Albánia esetében minden tagállam egyetértett, Észak-Macedónia esetében csak Bulgária volt „akadályozó tényező”.

A kiútkeresés jelenleg a szlovén soros elnökségen múlik, mivel hangsúlyos szerepet kap a Nyugat-Balkán az elnökségi programjukban.³¹ Idén októberben szerveznének egy EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozót, ahol áttörést szeretnének elérni az érzékeny politikai kérdésekben (bolgár vétó, Belgrád–Pristina-párbeszéd). Amennyiben áttörés születik a két ország tárgyalásainak megkezdése érdekében, úgy az EU és tagállamai megerősödve jöhetnek ki a helyzetből. Viszont egy elutasító döntés nem csupán hitelességi, hanem komoly biztonsági és geopolitikai kockázatot is rejt magában. A követelmények teljesítése mellett, a politikai okokból történő folyamatos elutasítás könnyen az EU érdekeivel ellentétes nagyhatalmak szorosabb vonzáskörzetébe sodorhatja a térség országait. Ez az unió számára komoly kihívást jelenthet a jövőre nézve. Ha csupán az illegális migráció által generált kockázatokat nézzük, a fehérorosz–litván³² politikai csörtéből is látszik, milyen könnyen használható politikai fegyverként az ügy. A szlovén elnökség prioritásai a politikai és intézményes reformokon túl kiterjednek a közös biztonság- és védelempolitikai, különösen a kibervédelmi együttműködés területeire is. Következtetésképp, az EU-s tagállamok a klímaváltozás, a gazdaság és infrastruktúra-fejlesztés mellett fontos biztonsági és védelmi ügyekben is együtt kell hogy működjenek a nyugat-balkáni hatokkal. Az idén beinduló új többéves pénzügyi keretből profitáló tagállamok projektjeinek húzóereje hatással lehet majd az EU szomszédságpolitikájában részt vevő államokra, így a tagjelöltekre is. Természetesen a régiók közötti együttműködésnek kiemelt szerepe van, hiszen a megbízható infrastruktúra, turizmus, közigazgatási, igazság- és bűnügyi együttműködésnek vagy akár a környezetvédelemnek és a digitalizációnak hozzáadott értéke van az emberek számára. A határokon átívelő együttműködés Magyarországnak mint az EU külső határaival rendelkező országnak kiemelten fontos mind biztonságpolitikai, mind gazdaságfejlesztési szempontból, ezért a magyar V4-elnökségnek kiemelt szerepe lesz a közös tervek kialakításában.

³¹ Slovenian Government: *Programme of the Slovenian Presidency of the Council of the European Union* (2021. július 1.).

³² Andrius Sytas: *Lithuania Toughens Belarus Border with Razor Wire to Bar Migrants*. *Reuters*, 2021. július 14.

A Nyugat-Balkán jövője: V4+?

A gazdasági méret és földrajzi elhelyezkedés miatt a visegrádi országok közül Magyarország számára különösen fontosak a térségben zajló gazdasági és politikai folyamatok. A július 28-i közös V4-es kommunikében a tagok hitet tettek a csatlakozási tárgyalások haladéktalan folytatásához.³³ Mivel a V4-ek közül csak Lengyelország tagja a berlini folyamatnak, nemcsak azon belül érdemes becsatornázni a kelet-közép-európai régiós prioritásokat, hanem attól függetlenül is be kell vonni a Nyugat-Balkánt a lehető legtöbb regionális együttműködésbe. Ennek egy jó alapja lehet a V4+ formáció, amely kellően rugalmas, nem intézményesített hálózata lehet a nyugat-balkáni hatokkal való együttműködésnek. A közvetlen szomszédság lehetőséget adhat a Via Carpathia észak-déli közlekedési folyosóhoz való csatlakozáshoz, amelyet Magyarország erősen támogat.³⁴ A Három Tenger Kezdeményezésbe való betagozódás szintén új lehetőségeket teremtene a régiónak, hiszen földrajzilag a Kelet-Mediterráneum és a Fekete-tenger között elterülő országokról van szó. Összességében az akadályok mellett óriási növekedési potenciál és számos együttműködési lehetőség közül választhatnak a régió tagjelölt országai, a kérdés az, hogy mennyire tudják a javukra fordítani a helyzetet, s mennyire találnak az EU segítő szándékára közös céljaik megvalósítása érdekében.

2021. július 14.

Felhasznált irodalom

- Áder János a döntések átláthatóságának fontosságára hívta fel a figyelmet. *OrientPress*, 2021. július 9. Online: www.orientpress.hu/cikk/2021-07-09_ader-janos-a-dontesek-atlathatosaganak-fontossagara-hivta-fel-a-figyelmet
- Biurow Wielkopolski: *The Priorities of the Polish Presidency of the EU Council*. (2011). Online: <https://wielkopolska.eu/news-mainmenuen-85/1208-the-priorities-of-the-polish-presidency-of-the-eu-council>
- Bulgaria's Block on North Macedonia's Bid to Join EU 'Massively Endangers Europe's Security'. *Euronews*, 2020. december 8. Online: www.euronews.com/2020/12/08/bulgaria-s-block-on-north-macedonia-s-bid-to-join-eu-massively-endangers-europe-s-security

³³ Visegrad Group (2021): i. m.

³⁴ Áder János a döntések átláthatóságának fontosságára hívta fel a figyelmet. *OrientPress*, 2021. július 9.

- Czech President Milos Zeman Apologises to Serbia for 199 NATO Bombing. *Euronews*, 2021. május 19. Online: www.euronews.com/2021/05/19/czech-president-milos-zeman-apologises-to-serbia-for-1999-nato-bombing
- Európai Tanács: *Infografika – Covid19: több mint 3,3 milliárd EUR támogatás a Nyugat-Balkánnak*. (2021). Online: www.consilium.europa.eu/hu/infographics/economic-support-to-western-balkans/
- European Commission: *President Jean-Claude Juncker's State of the Union Address 2017* (2017. szeptember 13.). Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPE-ECH_17_3165
- European Commission: *Communication: A Credible Enlargement Policy for and Enhanced EU Engagement with the Western Balkans*. COM(2018) 65 végleges (2018. június 2.). Online: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf
- European Commission: *Communication on the Implementation of the Green Lanes under the Guidelines for Border Management Measures to Protect Health and Ensure the Availability of Goods and Essential Services* (2020. március 23.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52020XC0324%2801%29>
- European Commission: *EU Mobilises Immediate Support for its Western Balkan Partners to Tackle Coronavirus*. (2020. március 30.). Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_561
- European Commission: *2020 Communication of Enlargement Policy* COM/2020/660 végleges (2020. október 6.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52020DC0660>
- European Commission: *Western Balkans: An Economic and Investment Plan to Support the Economic Recovery and Convergence* (2020. október 6.). Online: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/western-balkans-economic-and-investment-plan-support-economic-recovery-and_en
- European Commission: *The Western Balkans Become a Roaming Free Zone: The „Roam Like at Home” Region Starts on 1 July with the Support of the EU* (2021. július 1.). Online: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/western-balkans-become-roaming-free-zone-%E2%80%99Croam-home%E2%80%9D-regime-starts-1-july-support_en
- European Western Balkans: *EU–Western Balkans Summit 2020: As It Happened* (2020. július 5.). Online: <https://europeanwesternbalkans.com/2020/05/06/live-updates-eu-western-balkans-summit-2020/>
- Gjana, Ferdinand: *Politics and Religion in Western Balkan*. Tirana, Albania, University College Bader, 2019. Online: https://static1.squarespace.com/static/5464ade0e4b055bf-b204446e/t/5f31988c2e6f4a64341d6e0e/1597085836816/Politics+and+Religion+in+Westerns+Balkans+%28Draft_Paper%29.pdf
- Kiderült, hogyan képzei el az Európai Unió jövőjét Orbán Viktor. *Portfolio*, 2021. június 19. Online: www.portfolio.hu/gazdasag/20210619/kiderult-hogyan-kepzei-el-az-europai-unio-jovojet-orban-viktor-488860
- MTI: Foreign Minister Szijjártó Praises Ties with Serbia. *Hungary Today*, 2020. december 18. Online: <https://hungarytoday.hu/foreign-minister-szijjarto-serbia-vojvodina-eu-accession>
- Novak, Marja: EU Envoy Sees Serbia-Kosovo Normalisation Deal in Months. *Reuters*, 2020. augusztus 31. Online: www.reuters.com/article/uk-serbia-kosovo-eu-idUKKBN25R1XD
- Regional Cooperation Council: *Balkan Barometer 2020: Public Survey* (2020. június 24.). Online: www.rcc.int/pubs/95/balkan-barometer-2020-public-opinion-survey

Szerbia és az Európai Unió a táguló nyugat-balkáni térségben

- Russia Sends Medical Aid to Serbia to Fight Coronavirus. *Reuters*, 2020. április 3. Online: www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-russia-serbia-idUSKBN21L17H
- Serbia Closes Its Borders to Foreigners over Coronavirus. *Euractiv*, 2020. március 16. Online: www.euractiv.com/section/justicehome-affairs/news/serbia-closes-its-borders-to-foreigners-over-coronavirus/
- Slovenian Government: *Programme of the Slovenian Presidency of the Council of the European Union* (2021. július 1.). Online: www.gov.si/assets/vlada/Projekti/PSEU2021/The-programme-of-the-Slovenian-Presidency-of-the-Council-of-the-European-Union.pdf
- Sorbonne Speech of Emmanuel Macron. *Ouest France*, 2017. szeptember 29. Online: <http://international.blogs.ouest-france.fr/archive/2017/09/29/macron-sorbonne-verbatim-europe-18583.html>
- Sytas, Andrius: Lithuania Toughens Belarus Border with Razor Wire to Bar Migrants. *Reuters*, 2021. július 14. Online: www.reuters.com/world/europe/lithuania-begins-building-barrier-border-with-belarus-block-migrants-2021-07-09/
- The Government of the Republic of Serbia: *Donation of Chinese Company CRIC for Fight against COVID-19* (2020. április 13.). Online: www.srbija.gov.rs/vest/en/154121/donation-of-chinese-company-cric-for-fight-against-covid-19.php
- The Observatory for Economic Complexity: *Serbia*. (2019). Online: <https://oec.world/en/profile/country/srb>
- The President of the Republic of Serbia: *Meeting with the Ambassador of the People's Republic of China* (2020. szeptember 11.). Online: www.predsednik.rs/en/press-center/press-releases/meeting-with-the-ambassador-of-the-peoples-republic-of-china-29114
- Trkanjec, Zeljko: Netherlands Close to Approving Albania Membership Talks with Condition. *Euractiv*, 2021. június 10. Online: www.euractiv.com/section/politics/short_news/netherlands-close-to-approving-albania-membership-talks-with-conditions/
- Visegrad Group: *Korcok in Talks with Vucic, other Officials in Belgrade* (2021. február 9.). Online: www.visegradgroup.eu/news/korcok-in-talks-with
- Visegrad Group: *Coronavirus – Szijarto: Hungary, Serbia Gave Most Successful Response to Pandemic* (2021. június 4.). Online: www.visegradgroup.eu/news/coronavirus-szijarto-210604
- Visegrad Group: *Joint Statement of the Ministers of Foreign Affairs of the Visegrad Group Countries on the Western Balkans* (2021. június 28.). Online: www.visegradgroup.eu/calendar/2021/joint-statement-of-the-210629
- Walker, Shaun: Coronavirus Diplomacy: How Russia, China and EU Vie to Win over Serbia. *The Guardian*, 2020. április 13. Online: www.theguardian.com/world/2020/apr/13/coronavirus-diplomacy-how-russia-china-and-eu-vie-to-win-over-serbia

Az EUSTRAT Műhelytanulmányok a Nemzeti Közszerológati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Európa Stratégia Kutatóintézet munkatársainak azon gyorsjelentéseit tartalmazza, amelyek meghaladják egy blogbejegyzés terjedelmét, tanulmányok előtanulmányaiként szolgálnak. Célunk, hogy minél aktuálisabb témákat dolgozzunk fel kutatási részeredmények bemutatásával. Az elemzések az Európai Bizottság struktúrájának megfelelően a magyarországi viszonylatban is kiemelten kezelt szakpolitikákat fogják össze, úgymint a biztonság- és védelempolitika, a demokrácia és jogállamiság, a digitalizáció, a gazdaság és pénzügy, a kisebbségpolitika, az oktatás és kultúra, valamint a szomszédsg- és bővítéspolitika.

A tanulmánykötetet ajánlom az Európai Unió iránt érdeklődő szakmai közvélemény számára, amely az európai integrációról való intenzívebb kommunikációt szolgálja magyar és angol nyelven egyaránt.

The EUSTRAT Working Papers contains quick reports from the researchers of the Europe Strategy Research Institute of the Eötvös József Research Center at the University of Public Service, which exceed the scope of a blog post, and serve as preliminary studies. Our goal is to process current topics by presenting partial research results. In line with the structure of the European Commission, the analyses bring together policies that are a priority in Hungary, such as security and defence policy, democracy and the rule of law, digitalisation, economy and finance, minority policy, education and culture, neighbourhood and enlargement policy.

I recommend the working papers to the professional public interested in the European Union, which serves for more intensive communication about European integration in both Hungarian and English languages.